Οι δυο πραγματικότητες

του Κώστα Κωστάκου (oldboy)

Αντί να ξεκινήσω με σκέψεις τωρινές, με σκέψεις που έχουν απόσταση έντεκα χρόνων από τότε, αντιγράφω κάτι που είχα γράψει στο μπλογκ μου στο τέλος του Δεκέμβρη του 2008, αναφορικά με την αλλαγή την οποία σηματοδότησε κατά τη γνώμη μου ο Δεκέμβρης, σε επίπεδο εκπομπής και πρόσληψης του δημόσιου λόγου: «… έληξε οριστικά και αμετάκλητα η δυνατότητα διατήρησης του μονοπωλίου του λόγου στις κοινότητες των παραδοσιακών ΜΜΕ, η δυνατότητα δηλαδή περιχαράκωσης του λόγου και του αντιλόγου μόνο μεταξύ μερικών δεκάδων προνομιακών συνομιλητών, που μιλούν έμπλεοι επώνυμου κύρους από καθέδρας, ενώ στους αναγνώστες της εφημερίδας παραχωρείται μισή σελίδα όπου φιλοξενούνται οι σύντομες επιστολές του πόπολου».

Πριν τα σόσιαλ μίντια υπήρχε ένα βάθρο, μια μονομερής σχέση πομπού-δέκτη, μια μονομερής σχέση ομιλητή-ακροατή. Ο δημόσιος λόγος ήταν ένα θεατρικό που ανέβαινε στη σκηνή, όπου εσένα σου αναλογούσε να το παρακολουθήσεις σιωπηλός. Είτε η παράσταση σου άρεσε και την χειροκροτούσες, είτε, αν δεν σου άρεσε, μπορεί να συζήταγες μετά ιδιωτικά το τι σε χάλασε. Στις τηλεοράσεις, στα ραδιόφωνα και στις εφημερίδες μιλούσαν, έγραφαν, ανέλυαν και εξηγούσαν ποια είναι η πραγματικότητα και από τι συστατικά αποτελείται, οι λίγοι στους πολλούς. Για να βρεις βήμα, έπρεπε να είσαι αρεστός ή εν πάση περιπτώσει οι απόψεις σου να μην ξεπερνούν ένα όριο ανοχής. Και σε κάθε περίπτωση, ακόμη κι αν το έβρισκες, η φωνή σου πνιγόταν μέσα στο γενικότερο πλαίσιο.

Και αν μέχρι τον Δεκέμβρη του 2008 δεν είχε χρειαστεί να αναδειχθεί τόσο πολύ η διάκριση και η διαφορά, αν μέχρι τον Δεκέμβρη ο λόγος των μπλογκς στεκόταν κριτικά απέναντι σε εκφάνσεις της λειτουργίας των ΜΜΕ, αλλά ως εκεί, με τον Δεκέμβρη αναδείχθηκε ένα νέο φαινόμενο: πλέον συνέβαινε στη χώρα κάτι που παρουσιαζόταν με διαμετρικά αντίθετο τρόπο από

τα ΜΜΕ και από τα σόσιαλ μίντια. Ο Δεκέμβρης των τηλεοράσεων δεν ήταν ο ίδιος Δεκέμβρης με τον Δεκέμβρη των μπλογκς. Ίδια χώρα, ίδιος μήνας, ίδιος χώρος, ίδιος χρόνος, τελείως διαφορετικοί χωρόχρονοι.

Στον Δεκέμβρη των ΜΜΕ δεν καταγγέλθηκαν μόνο οι βανδαλισμοί, που κράτησαν άλλωστε ελάχιστες μέρες (κι ας μην μπούμε εδώ καθόλου στη συζήτηση πόσο απονεκρωμένη θα ήταν μια κοινωνία, όπου όργανο της δημοκρατικής πολιτείας δολοφονεί δεκαπεντάχρονο και αμέσως μετά επικρατεί ηρεμία, τάξη και ασφάλεια), ενόχλησαν και όλα τα άλλα που διήρκεσαν ολόκληρο τον υπόλοιπο μήνα. Από την παρέμβαση στο δελτίο ειδήσεων της ΕΡΤ, ως τις αναγνώσεις σύντομων κειμένων σε μερικές θεατρικές παραστάσεις, ενόχλησε κυρίως το κλίμα και η ατμόσφαιρα που επικρατούσε, μια ατμόσφαιρα έντονης αμφισβήτησης, αναζήτησης, άρνησης, φτυσίματος στην μούρη της θεσμικής υποκρισίας, του τρόπου που λειτουργούν τα πράγματα. Όλα προξένησαν την ίδια ιερή αγανάκτηση των ΜΜΕ, όλα αντιμετωπίστηκαν ως κινήσεις βαθιά αντιδημοκρατικές, ως κινήσεις που έβλαπταν τις «αρχές της κοινής μας ζωής» όπως χαρακτηριστικά αναφερόταν σε ένα κείμενο που υπέγραφαν οι Απόστολος Δοξιάδης, Τάκης Θεοδωρόπουλος και Πέτρος Μάρκαρης.

Ενάμιση χρόνο πριν είχε γίνει συγκέντρωση με το πιο απολιτίκ περιεχόμενο που μπορεί να υπάρχει, με το πόσο κακό πράγμα είναι οι φωτιές ας πούμε, αλλά το κύριο πολιτικό χαρακτηριστικό της ήταν ότι γινόταν με κάλεσμα από τα σόσιαλ μίντια, από τα κάτω, χωρίς καπελώματα και αντιπροσωπεύσεις. Όπως τελικά και ένα βασικότατο πολιτικό χαρακτηριστικό του Δεκέμβρη ήταν αυτό: ότι δεν απέκτησε ποτέ επίσημη εκπροσώπηση, έναν θεσμικό φορέα, αντιπροσώπους και αντιπροσωπευόμενους, αλλά παρέμεινε εκτός αναθέσεων και εκτός καθησυχαστικών για το σύστημα οριοθετήσεων.

Ενάμιση χρόνο μετά η χώρα θα έμπαινε στα μνημόνια και μαζί με αυτά σε μια δεκαετία τεράστιας οικονομικής κρίσης. Τα ίδια ΜΜΕ και οι ίδιοι άνθρωποι που άρχισαν τότε να διατείνονται ότι η κρίση είναι πρωτίστως κρίση αξιών, μόνο και μόνο για να

αθωώσουν τις πολιτικές των μνημονίων και να μας ωθήσουν στην εσωτερίκευση της δίκαιης τιμωρίας, τον Δεκέμβρη του 2008 αναρωτιούνταν απορημένα και απορημένοι μα τι συνέβη, μα τι έχετε πάθει, τι σας φταίει, γιατί διαμαρτύρεστε;

Η διαφορά οπτικής είναι όχι απλά θεμιτή, αλλά και απαραίτητη σε μια δημοκρατία. Η διαφορά ορατότητας όμως όχι. Τα ΜΜΕ δεν πρόβαλαν απλά έναν ιδεολογικά μονοδιάστατο λόγο, την ίδια ώρα καθιστούσαν αόρατα και απέκρυβαν γεγονότα που δεν εξυπηρετούσαν τις επιδιώξεις του λόγου τους. Στα μπλογκς προβάλλονταν φωτογραφίες και βίντεο από αστυνομική βία, στον Δεκέμβρη των τηλεοράσεων αυτά δεν συνέβησαν ποτέ. Στη δεκαετία των μνημονίων που ακολούθησε, το μάθημα του Δεκέμβρη είχε εμπεδωθεί: δεν υπάρχουν απλά διαφορετικές οπτικές, υπάρχουν διαφορετικές πραγματικότητες. Τα ΜΜΕ δεν σπεκουλάρουν απλά πάνω στην πραγματικότητα, αλλά πριν σπεκουλάρουν, την διαμορφώνουν όσο μπορούν στα μέτρα τους.